

van middelen, akkoord, maar alleen overhevelen als er bezuinigd kan worden, neen, dat is ontkennen van de werkelijke waarde van sociaal-culturele activiteiten. Een waarde-oordeel dus.

Over het laatste onderdeel heb ik eigenlijk zo veel vragen aan de minister, dat ik ze maar niet stel. Misschien komt hij met een mening daarover. Wel beveel ik hem lezing van dwarskijken nr. 15 van de Harmonisatieraad aan "Over de noodzakelijke herijking van het sociale en culturele beleid". Uit het voorafgaande zou ik de volgende conclusie kunnen trekken: wat is de betekenis van een beleidsdebat als wij moeten constateren dat er van beleid nauwelijks sprake is?

De heer **Kassies** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De behandeling van het kunstenplan '88/'92 vond recentelijk aan de overzijde plaats. Over dat plan en de onderdelen daarvan is uitvoerig van gedachten gewisseld. De minister heeft ons via de memorie van antwoord inzage verstrekt in zijn voornemens voor de komende jaren. Deze gegevens brachten mijn fractie tot het besluit, zich thans te beperken tot een paar hoofdlijnen van het beleid voor de toekomst.

Bij de behandeling van het voorstel tot wijziging van de Wet op de Raad voor de Kunst en bij de te verwachten "cultuurnet" zullen wij gelegenheid hebben, nader met de bewindsman te spreken over aangelegenheden die met de Raad voor de Kunst te maken hebben en met het cultuurbeleid in het algemeen. Wij zullen overigens vandaag slechts op enkele punten nadere vragen stellen naar aanleiding van de memorie van antwoord en wel over het mediabeleid en als klapstuk over de terp te Hogebeintum.

Ik zal eerst ingaan op het kunstbeleid. Wie de ontwikkelingen volgt in de sector van maatschappelijke bedrijvigheid, die wij aanduiden als "het kunstleven", ziet uiteenlopende verschijnselen.

In de eerste plaats — de minister vervult zijn ambt nu al een reeks van jaren en hij is, wat hem siert, alomtegenwoordig, hij weet dus wat ik bedoel — kunst is "in". Het behoort in bepaalde kringen tot de goede toon om je met kunst te bemoeien, om niet te zeggen: om je

met kunst te sieren. Het is een verschijnsel dat in onze cultuur al eeuwen bestond, maar in het laatste decennium zijn wij ons weer bewust geworden van het feit dat kunst ook die functie kan hebben.

Sponsoring is een nieuwe vorm van maecenaat en haar opkomst was het zekerste teken dat er in de attitude ten opzichte van de kunst iets aan het veranderen was. Vooralsnog is er — ik druk mij nu voorzichtig uit — geen reden om deze ontwikkeling niet positief tegemoet te treden, althans haar niet met belangstelling te volgen. Wij namen met instemming kennis van het standpunt van de minister dat sponsoring niet in de plaats kan treden van de essentiële taken van de overheid. Wij gaan ervan uit dat tot die essentiële taken ook behoort dat de overheid ruimte schept voor nog andere functies van de kunst, dan die van de "opzichtige consumptie", om met de socioloog Veblen te spreken.

In de tweede plaats is de produktie van kunst zeer toegenomen. Het zou te ver voeren, hier en nu stil te staan bij mogelijke oorzaken van dit verschijnsel. Het blijft gissen. Het is een complex fenomeen, dat staat voor ons vast. Wij durven ook niet te beweren dat het voor alle terreinen van de kunst geldt, maar voor de podiumkunsten geldt het stellig. Er is een grote differentiatie van het aanbod. Er is veel kleinschaligheid en wie weet stellen latere generaties vast dat wij op onze manier in het laatst van de twintigste eeuw echt gebloeid hebben.

Niets is eigenlijk plezieriger dan deze grote activiteit, maar daar zitten ook schaduwkanten aan. Wij doelen er nu niet op dat er in de ogen van sommigen te veel spreiding van talent is en te weinig concentratie, zodat topkunst niet mogelijk zou zijn. Wij doelen op het verschijnsel dat zo langzamerhand benauwende proporties krijgt en dat is het gebrek aan middelen. Daarover maken wij ons zorgen en daarover willen wij de bewindsman twee vragen voorleggen. Wij hebben de hoop dat wij, wanneer wij weinig vragen stellen, een uitvoerig en grondig antwoord krijgen.

Wij weten het: de minister heeft de kunst relatief ontzien. Wij nemen daarvan met erkentelijkheid kennis. Dit doet echter niets af aan onze mening dat er een chronisch, een eroderend gebrek aan geld is. Dat

was er vroeger ook wel eens, maar dan waren huzarenstukjes mogelijk. Men haalde uit een andere sector van het departement enkele miljoenen — daar kraaide bij wijze van spreken geen haan naar — en pompte die in de subsidies voor de kunst. Die tijden zijn voorbij.

Wij leven onder de regels van het regeerakkoord. Ieder departement heeft een plafond en binnen een departement heeft elke sector zijn eigen plafond. Daar is nauwelijks beweging te krijgen. Het opnieuw afwegen van regeringstaken is op die manier vrijwel uitgesloten. Er kan — daartoe leidt het gebiologeerd zijn door het financieringstekort — bijna niet meer over beleid en alleen nog maar over geld worden gesproken. Ik hoop dat de minister begrijpt dat wij niet licht tillen aan het bestaan van het financieringstekort. Ook wij vinden dat een probleem. Maar het financieringstekort kan de gedachten zo in beslag nemen dat de politieke discussie, die altijd over de verdeling van middelen gaat, wordt geblokkeerd.

Ik zei al dat dit naar onze mening tot erosie in de kunstensector leidt. Tal van interessante initiatieven kunnen niet worden gerealiseerd. De adviseurs van de minister weten ervan en wij nemen aan dat de minister er ook van weet. Bij het aanvragen van subsidie voor een project lijkt het haast alsof je aan een tombola meedoet. En het wordt steeds moeilijker binnen een budget dat in geen verhouding staat tot de behoeften de juiste keuze te maken.

Natuurlijk proberen veel kunstenaars, ondanks alles, hun dromen te verwezenlijken. Dat wil zeggen: zonder voldoende geld voor salarissen — die sneuvelen het eerst, maar men kan soms met uitkeringen werken — en zonder de noodzakelijke middelen om een behoorlijk produkt te leveren. Ik heb er elders al op gewezen dat wanneer wij zo doorgaan, wij in het kunstbedrijf langzaam naar een "smoking-sector" en een "uitkeringssector" groeien. Ik geef toe dat dit nu nog wat overdreven is, maar wij hebben het over de grote lijnen.

Wij willen graag van de minister horen of hij zich ook wel eens de vraag stelt hoe het verder moet. Wij weten allemaal dat het hierbij niet alleen gaat om een zo rechtvaardig mogelijke verdeling — dit wordt overigens steeds lastiger — maar ook om de voedingsbodem voor de

verdere ontwikkeling van het kunstleven. Wij weten allemaal dat cultuurpolitiek in essentie vooral gericht moet zijn op aandacht voor het nog geringe, voor het nog onaanzienlijke. Ook hier gaat het erom, de zwakken sterker te maken. Dat is een woord van Thorbecke. Het viel laatst nog in deze Kamer, al vond ik het wat schrijnend om het geciteerd te horen uit de kring van dit kabinet. Bovendien: wie ook maar een ogenblik stilstaat bij de vraag welke toekomst wij tegemoet gaan — ik spreek nu niet over 1992; de magie van het jaar 2000 is de laatste jaren overgeslagen naar het jaar 1992 maar ik spreek over komende generaties — kan niet anders dan concluderen dat wij een zeer groot beroep zullen moeten doen op alle creatieve krachten. Demografische ontwikkelingen, ontwikkelingen op het terrein van de vrije tijd en van het arbeidsbestel, wij zullen veel voorzieningen voor de mensen moeten scheppen om wat zo fraai wordt genoemd "de zingeving van het bestaan" ook een reële inhoud te geven. Ik neem aan dat ik hierover niet in details behoef te treden. De minister heeft zich hiervan stellig rekenschap gegeven en de regering heeft bij het sluiten van het regeerakkoord toch ook wel verder gekeken dan de eerste vier jaar van een toevallig kabinet? Of vergissen wij ons hierin?

Voorzitter! Wij zullen ons uiterste best moeten doen om op vlieghoogte te blijven. Dat vraagt een beleid met een brede infrastructuur, vanaf de creativiteitscentra tot de topkorkstenen. We zien dat beleid tot dusverre niet maar wie weet... Zeer onlangs heeft de minister laten blijken dat de sociale spreiding van kunst en cultuur hem niet onverschillig laat. Dat vraagstuk hangt nauw samen met wat wij bepleiten: een ruimhartiger kunstbeleid op alle niveaus. Dat betekent méér dan een relatief ontzien. Misschien kan de minister, nu hij aankondigde dat hij op het leerstuk van de sociale spreiding zou terugkomen, alvast iets van zijn gedachten hierover aan ons openbaren.

Bij diezelfde gelegenheid heeft de minister zich aanzienlijk genuanceerder uitgelaten over het modebegrip kwaliteit dan wij wel eens van hem hebben gehoord, althans begrepen. Ieder niveau van cultuurbeoefening, daar kwam zijn betoog op neer, heeft zijn eigen kwaliteit en ieder kan op

zijn niveau kwaliteit aan de dag leggen. Zo is het maar net, Voorzitter, en als we bovendien weten dat het streven naar kwaliteit bij uitstek een menselijk streven is, behoeven wij over dit onderwerp niet meer te twisten.

Er blijft een woord over dat deze minister ook vaak heeft gebruikt — en hij niet alleen; dat woord komt ook in de mode — en dat woord is: markt. Niemand zal betwisten dat de markt als een plaats waar de preferenties van mensen, van het publiek, tot gelding komen, van belang is. Subsidiëring door de overheid van de kunst kan men zien als een interventie op die markt. Wat opvalt, is het feit dat de notie "markt" de laatste jaren nogal eens verschijnt in de context van: het kan allemaal heel anders. Zoals de minister aan de hand van het voorgaande betoog zal hebben begrepen, gaat het ons niet om de markt als zodanig. Het gaat erom dat de toegang tot de markt zowel voor de producent als voor de consument openblijft, niet alleen voor de kleine groep van afnemers maar ook voor de brede lagen. Immers, speciaal voor hen zijn de subsidies in de wereld geroepen. In dat opzicht lijkt er het een en ander te verschuiven. Men hoort uit kringen van het kabinet stellingen als: als de opera altijd meer dan uitverkocht is — men doet dan met name op het muziektheater in Amsterdam — schort er wat aan de prijsstelling. Voorzitter! Dit is een doordenkertje, vooral voor degenen die de sociale spreiding van kunst zijn toegedaan. Wij hopen dat de minister de prijsontwikkeling in de kunstbedrijven scherp in het oog zal houden. Wij moeten de zwakken niet nog zwakker maken dan zij al zijn. Liever dan maar de sterken wat minder sterk.

Ik wil nu enkele vragen stellen over het mediabeleid, in de eerste plaats over het antwoord dat de minister heeft gegeven op de vraag over de procedures van de Wet AROB. Hij stelt dat die procedures van toepassing zullen zijn bij het Commissariaat voor de Media en bij het Bedrijfsfonds voor de Pers. Ik neem aan, dat ze ook zullen gelden voor het Stimuleringsfonds, maar daar begint het probleem juist. Wij vragen nu maar concreet wat de minister doet als hem door de voorzitter van de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State een beroepschrift met betrekking tot een van de hier aan de

orde zijnde zelfstandige bestuursorganen wordt voorgelegd met de vraag of hij het wil aanmerken als een bezwaarschrift? Want volgens de huidige Wet AROB zal dat zo gaan. Stuur de minister het door, wijst hij het af, geeft hij het aan de WVC-AROB-commissie, of overweegt hij een voorziening ter zake aan te brengen bij de Wet AROB, een AMvB, zoals in een artikel in Informatierecht van december 1987 is voorgesteld? De minister zal begrijpen dat dit alles ons ook interesseert in verband met de slogan "de overheid op afstand"!

Ons interesseert ook de functie van de Mediaraad die in de plaats is gekomen van de Omroepraad en de Persraad. De minister had van die Mediaraad grote verwachtingen; wij begrepen dat die raad het beter zou doen dan de opgeheven raden. De Mediaraad bestaat nu al een halfjaar en de minister heeft nog geen enkel advies gevraagd. Hij beraadt zich op het gericht vragen van advies aan de Mediaraad, maar bij alles wat er gaande is in het Hilversumse en bij de communicatie via radio en televisie in het algemeen zou er misschien toch aanleiding zijn geweest om de Mediaraad eens om advies te vragen?

Een derde vraag betreft het NOB. Iedereen hoopt natuurlijk op een 100% capaciteitsbenutting daarvan. Zo'n 75% moet gegarandeerd worden afgenomen door de zendgemachtigden en de overige 25% zal op de vrije markt moeten worden gevonden. Wie zullen er volgens de minister van die 25% gebruik gaan maken? Op welke markt wordt door het NOB voor de resterende 25% geworven? Wat zijn de verwachtingen van het welslagen daarvan? Is daar al iets van te zeggen?

Over Hogebeintum kan ik kort zijn. Als ik de antwoorden van de minister ter zake lees, denk ik "dat zal wel zo zijn, dat is niet toepasbaar en daar kan geen geld vandaan komen", maar er is een calamiteit gebeurd. Voor een calamiteit zijn toch altijd wel middelen te vinden? Als de dom van Utrecht straks scheuren krijgt, dan kan men toch ook niet zeggen: jammer, maar er is geen geld voor, hij valt straks maar om? Daarom bepleit ik ook enige clementie voor de door mij zo geliefde terp te Hogebeintum.

De **Voorzitter**: Ik wijs de leden erop dat dit de maidenspeech van de heer

Kassies was. Ik wil hem daar graag mee complimenteren.

Mevrouw **Smeets-Janssen** (PvdA): Voorzitter! Op geen enkel beleidsterrein is zoveel gelijktijdig in beweging als juist op het terrein van de volksgezondheid. Het voorstel van de commissie-Dekker om te komen tot een nieuwe structuur en financiering van de gezondheidszorg heeft het afgelopen jaar de meeste belangstelling getrokken. Nu de regering een standpunt over het voorstel heeft ingenomen en de discussies hierover deze week in de Tweede Kamer verder gaan, vinden wij het niet opportuun om er nu verder op in te gaan.

Dit jaar hebben wij ook te maken met een aantal bezuinigingen en ombuigingen die voor veel onrust en onzekerheid hebben gezorgd. Met verwijzing naar de kostenstijging werd het specialistengeeltje ingevoerd, een maatregel die met name de mensen met de laagste inkomens treft en die rond de inning tot veel geruzie, rompslomp en extra kosten heeft geleid. Een bezuiniging is het niet, wel een verschuiving van de collectieve lasten naar de privé-portemonnee. De echte bezuinigingen moeten dan ook ergens anders vandaan komen. De staatssecretaris heeft er nooit een geheim van gemaakt: Volksgezondheid moet een bijdrage leveren aan de beheersing van de collectieve uitgaven en in de tweede plaats zijn bezuinigingen nodig om geld vrij te maken voor de financiering van nieuwe activiteiten en andere prioriteiten in de gezondheidszorg, zoals AIDS-bestrijding, versterking van de eerste lijn en extra financiële middelen voor onderdelen van de top-klinische zorg. Die bezuinigingen moeten gevonden worden in de reductie van het aantal ziekenhuisbedden, in de geneesmiddelensector en in de specialistische hulp. Die noodzaak onderschrijven wij ook, maar tegelijkertijd hebben wij er grote twijfels over, of de tot nu toe genomen maatregelen wel zoveel zullen opleveren. De in gang gezette beddenreductie van achtduizend bedden is nog lang niet bereikt. Als extra maatregel wil de staatssecretaris nog eens ruim drieduizend bedden sluiten, gekoppeld aan het opheffen van driehonderd functie-eenheden voor specialisten. En dat alles voor 1990! De sectie Zieken-

huizen van de NZR heeft al aangekondigd, niet mee te willen werken en zal met eigen plannen komen en daarbij een eigen tempo hanteren. Hoe moeizaam het is, bezuinigingen door te voeren zonder medewerking van de betrokkenen, weten wij allen. Maar verwacht de staatssecretaris dat het plan om het aantal bedden met achtduizend te reduceren, waarover al overeenstemming is bereikt, nu gelet op de reactie van de sectie ziekenhuizen vertraagd zal worden uitgevoerd? En hoe gaat het overleg over de extra maatregel nu verder? Of maakt de staatssecretaris zijn dreigement, om met een noodwet te komen, waar?

Ten aanzien van het terugbrengen van de kosten voor specialistische hulp, zien wij geen heil in de weg die nu gevolgd wordt. Aangekondigde tariefsaanpassingen zijn door de specialisten telkenmale juridisch met succes bestreden. Door de huidige honoreringswijze en door de koppeling tussen omzet en inkomen blijft een open-eindefinanciering bestaan. Daarbij komt dat de specialisten grote invloed uitoefenen op de activiteiten binnen het ziekenhuis. Ziekenhuizen zijn echter wel gebonden aan budgetten, en wil budgettering tot succes leiden, dan zal er een evenwicht moeten bestaan tussen beheer en zorg. De huidige manier van handelen van specialisten leidt tot een onevenredige verdeling van de middelen ten koste van te verrichten andere activiteiten, zoals verpleging en technische en huishoudelijke activiteiten. De kwaliteit van de zorg is daarbij in het geding. Is de staatssecretaris het daarmee eens?

Wij vinden het buitengewoon teleurstellend dat de staatssecretaris het niet nodig acht de specialistische hulp onder het ziekenhuisbudget te brengen. Desondanks wenst ook de staatssecretaris een tariefstructuur waarvan een volumebeheersende werking uitgaat. Hoe stelt hij zich zo'n structuur voor, in de wetenschap dat de specialisten van mening zijn dat afschaffing van de open-eindefinanciering niet mogelijk is, aangezien via het verstrekkingenpakket een ongelimiteerd recht op hulp aanwezig is? Is het niet zo dat recht op hulp wel degelijk grenzen heeft — financiële grenzen, maar ook grenzen die te maken hebben met andere keuzen — wanneer we de discussie over het onderwerp "grenzen aan de zorg" gaan voeren?

Een van de grootste kostenveroor-

zakers in de gezondheidszorg is de geneesmiddelensector. Elke vijf à zeven jaar stijgen de totale kosten met een miljard. Om die constante kostenstijging tegen te gaan is er een totaal andere structuur gekomen. De particulier verzekerden zagen hun rekeningen voor goedkope en veelgebruikte geneesmiddelen enorm stijgen, de ziekenfondsverzekerden merkten er niets van. De ziekenfondsen echter des te meer, zoals blijkt uit een artikel in Vrij Nederland van 14 mei jongstleden. In dat artikel wordt het echec van de maatregel beschreven. Door enkele ziekenfondsen is berekend dat de kosten met 8 à 10% zijn gestegen. Ervan uitgaande dat dit ook voor de andere ziekenfondsen geldt, is er geen andere conclusie mogelijk dan dat niet alleen de bezuinigingen niet gehaald worden, maar dat er zelfs sprake is van een forse kostenstijging. De apothekers hebben zich al ingedekt tegen dreigende bonuskortingen en zijn overgegaan tot het opzetten van eigen groothandels. De verzekeraars gaan de dure apothekers de oorlog verklaren door zelf medicijnen en gebruiksgoederen aan hun verzekerden te gaan leveren. En ook Nefarma waagt zich weer op het strijdtoneel. Hoe kijkt de staatssecretaris nu aan tegen deze ontwikkelingen, die toch ook verklaard kunnen worden als reactie op een falend beleid? Is er op het departement al onderzocht welke de gevolgen van de genomen maatregel zijn? Volgens de in het artikel genoemde verzekeraars kan het kennelijk een stuk goedkoper.

Voorzitter! Het niet halen van de bezuinigingen heeft consequenties voor andere sectoren binnen de volksgezondheid. De discussie over de zwakzinnigenzorg, die de laatste tijd zoveel publiciteit heeft gekregen, is daarvan een navrant voorbeeld. De verwachtingen van een aantal jaren geleden, dat door de verbeterde levensomstandigheden en de goede prenatale zorg het aantal geestelijk gehandicapten en daarmee de behoefte aan voorzieningen snel zou afnemen, zijn niet uitgekomen. Tevens blijkt dat geestelijk gehandicapten door de verbeterde zorg nu net zo oud worden als ieder ander. De wachtlijsten zijn dan ook snel gegroeid. Ruim 3000 zwakzinnigen wachten op acute opname of opname binnen drie maanden. Maar wachttijden van vele jaren zijn geen uitzondering. Tot 1990 is er in de